

Безбар'єрна громада

Чеклист впровадження
доступності 2.0

У сучасному світі створення безбар'єрного середовища є необхідною умовою сталого розвитку та підвищення якості життя для всіх мешканців громади. Чеклист «Безбар'єрна громада» 2.0 покликаний допомогти органам місцевого самоврядування інтегрувати принципи доступності у всі сфери суспільного життя та забезпечити рівні можливості для кожного.

Нова версія чеклиста доповнена та оновлена відповідно до новітніх змін у законодавстві, стандартів інклюзивності та кращих практик. Ми також розширили документ, включивши рекомендації щодо відновлення територій, які зазнали руйнувань, з обов'язковим дотриманням принципів універсального дизайну.

Чеклист «Безбар'єрна громада» 2.0 став ще більш практичним інструментом, що містить покрокові інструкції та конкретні заходи, спрямовані на створення доступної інфраструктури, послуг і громадських просторів. Документ створений на основі зворотного зв'язку від органів місцевого самоврядування, експертів та громадських організацій, що дозволило зробити його максимально ефективним та відповідним реальним потребам громад.

Перелік аббревіатур

ГО	громадська організація
ДБН	державні будівельні норми
Лзі	люди з інвалідністю
МГН	маломобільні групи населення
МЦП	місцева цільова програма
ОМС	органи місцевого самоврядування
ПСЕР	програма соціально-економічного розвитку
ЦНАП	центр надання адміністративних послуг

Як інтегрувати безбар'єрність у Стратегію розвитку громади

Для створення безбар'єрного середовища та забезпечення рівних можливостей для всіх мешканців громади, необхідно інтегрувати принципи доступності в усі аспекти Стратегії розвитку громади. Для цього слід:

- Оновити наявну Стратегію розвитку громади або розробити таку Стратегію - принципи безбар'єрності мають бути наскрізними відносно всіх сфер, охоплених Стратегією.
- Розробити План заходів до Стратегії, що включатиме завдання з безбар'єрного розвитку та чіткі показники успішності їхнього виконання. До такого Плану заходів необхідно включити завдання, спрямовані на реалізацію стратегічних цілей безбар'єрного розвитку, та чіткі й вимірювані показники успішності їхнього виконання.
- Рекомендуємо розробити МЦП з безбар'єрності не менше ніж на 3 роки, на основі заходів, визначених у Стратегії розвитку громади та Національній стратегії створення безбар'єрного простору в Україні. Підготовка такої програми має відбуватися за участі громадськості, представників експертного середовища та інших дотичних підрозділів органів місцевого самоврядування (ОМС).
- У разі, якщо МЦП з безбар'єрності не розробляється, принципи безбар'єрності мають бути інтегровані в реалізацію щорічних ПСЕР.
- Забезпечити планування видатків на реалізацію заходів з безбар'єрності у громаді на наступний рік, відповідно до МЦП або щорічних ПСЕР.
- Залучати кошти з позабюджетних джерел, зокрема гранти та фінансову підтримку від громадських організацій.
- Щорічно проводити публічний звіт за участі громадськості та експертів, щодо стану реалізації заходів з безбар'єрності у громаді (відповідно до МЦП або ПСЕР). Це забезпечить прозорість процесу та можливість громадського контролю.

- Розробити чіткі та вимірювані показники успішності виконання заходів, що дозволять оцінити прогрес у досягненні безбар'єрних цілей.
- Розробити Комунікаційну стратегію на 3-5 років, що включатиме заходи з інформування населення про принципи безбар'єрності та інклюзивності. Особливу увагу слід приділити доступності інформації у різних форматах (текст, аудіо, візуальні матеріали).
- Забезпечити навчання персоналу з питань коректної комунікації, зокрема щодо взаємодії з МГН та Лзі.
- Призначити радників міських голів, відповідальних за сферу доступності. Радники мають відповідати критеріям професійності та обізнаності у цій сфері, а також мати досвід роботи архітекторами, містопланувальниками чи юристами.
- Створити інституцію з безбар'єрності, яка може включати місцеву раду безбар'єрності або уповноважений виконавчий орган (структурний підрозділ ОМС). Така інституція координуватиме діяльність, пов'язану з впровадженням заходів з безбар'єрності. Інституція з безбар'єрності має брати участь у розробці завдань на проєктування для врахування вимог доступності, контролювати їхнє виконання в проєктно-конструкторській документації та пропонувати відповідні корективи.
- Забезпечити громадський контроль під час будівельних та ремонтних робіт, а також на етапі прийняття об'єктів в експлуатацію.
- Внести зміни до положень про виконавчі органи та посадові інструкції, що регулюють діяльність уповноважених осіб з питань безбар'єрності.
- Проєкти відновлення об'єктів соціальної інфраструктури мають здійснюватися з дотриманням норм безбар'єрності та стандартів універсального дизайну. Це включає врахування потреб МГН та Лзі на всіх етапах проєктування, будівництва та експлуатації об'єктів.
- Забезпечити регулярний перегляд та оновлення Плану відновлення громади, з урахуванням актуальних потреб та змін у нормативних документах.

Відповідно до чинного законодавства, впровадження безбар'єрності охоплює наступні напрямки:

1. Транспорт у територіальній громаді

- Забезпечити доступність громадського транспорту для маломобільних груп населення (МГН).
- Облаштувати безбар'єрні зупинкові комплекси: павільйони з укриттям від опадів, тактильні смуги, вказівники з графіком руху.
- Організувати навчання водіїв з урахуванням норм доступності, коректної комунікації та надання допомоги маломобільним пасажиром.
- Встановити інструкції для водіїв, що включатимуть вимоги щодо під'їзду до зупинок та використання відкидних пандусів.
- Облаштувати виділені паркомісця для транспорту Лзі на зупинках та транспортних вузлах.

2. Надання публічних послуг

- Забезпечити безбар'єрний простір вздовж всього шляху клієнта, включаючи прилеглу територію, пішохідні шляхи, вхідні групи, коридори, інформаційні стійки, місця надання послуг та вбиральні.
- Забезпечити інформаційну доступність: вивіски з великим шрифтом, тактильні елементи, аудіоінформація.
- Навчити працівників правилам коректної комунікації з Лзі.

3. Сфера охорони здоров'я

- Забезпечити безбар'єрність медичних закладів, включаючи прилеглу територію, паркомісця, пішохідні шляхи, реєстратури, палати, санітарно-гігієнічні приміщення та їдальні.
- Організувати навчання медичного персоналу щодо особливостей обслуговування пацієнтів з інвалідністю.
- Забезпечити інформаційну доступність: наявність тактильних вказівників, аудіоопису та альтернативних форматів інформації.

4. Освіта

- Облаштувати навчальні заклади за принципами універсального дизайну, включаючи виділені паркомісця для Лзі, безбар'єрні входи, коридори, класні кімнати, спортивні зали та бібліотеки.
- Забезпечити доступність освітніх матеріалів в альтернативних форматах, таких як шрифт Брайля, аудіозаписи та електронні версії.
- Навчити освітян правилам коректної комунікації з учнями з інвалідністю.

5. Дозвілля та рекреаційні зони

- Зонувати рекреаційні об'єкти, враховуючи потреби різних груп населення: тихі зони, активні зони, зони для пікніків та майданчики для виходу тварин.
- Облаштувати інклюзивні дитячі майданчики з доступним обладнанням для дітей різного віку.
- Організувати доступні спортивні майданчики, включаючи вуличні тренажери та ігрові зони.
- Забезпечити доступність інформації та засобів орієнтування, таких як мапи, вказівники та інформаційні таблички.

6. Громадські простори

- Використовувати тверді покриття та безфаскові елементи мощення при облаштуванні пішохідних шляхів.
- Встановити доступні вуличні меблі універсального дизайну зі спинками, підлокітниками та місцями для розміщення поруч крісел колісних або дитячих візків.
- Забезпечити природне затінення та укриття від опадів на зонах відпочинку.

7. Житлове будівництво

- Облаштувати безбар'єрні пішохідні шляхи від будинків до зупинок громадського транспорту та прилеглих територій.
- Забезпечити доступні горизонтальні та вертикальні комунікації в житлових будівлях: ліфти, широкі дверні проходи, освітлення.
- Облаштувати інклюзивні дитячі ігрові майданчики на прибудинковій території.

8. Культура

- Забезпечити доступність культурних закладів, включаючи музеї, театри та концертні зали.
- Впровадити субтитри, аудіоописи та переклад жестовою мовою для заходів.
- Організувати місця для відпочинку у виставкових залах з доступними меблями.

9. Безпека

- Облаштувати захисні споруди цивільного захисту відповідно до чинних вимог Державних будівельних норм.
- Забезпечити доступність інформації про місця розташування захисних споруд у різних форматах, таких як онлайн-мапи з інтерактивними вказівниками, інформаційні таблички та вказівники у фізичному середовищі громади, доступні інформаційні матеріали у форматах для людей з порушеннями зору (шрифт Брайля, збільшений друк) та слуху (субтитри, жестова мова).

Як забезпечити безбар'єрне фізичне середовище у громаді?

Основним принципом впровадження інклюзивних змін на об'єктах фізичного оточення має бути забезпечення самостійного доступу, пересування та користування послугами для ЛЗІ та інших МГН.

Тому усі проєкти відновлення (відбудови) об'єктів соціальної інфраструктури у громадах повинні реалізовуватися шляхом неухильного та комплексного виконання вимог ДБН з інклюзивності побудованого середовища – вуличних та громадських просторів, будівель і споруд.

Доступність для МГН повинна забезпечуватися:

- фізичною можливістю і зручністю потрапляння та пересування об'єктом, прилеглою територією, отриманням послуг;
- фізичною безпекою при потрапленні на об'єкт та пересуванні в ньому, прилеглою територією, отриманням послуг;
- можливістю вільного отримання інформації про об'єкт та послуги, що надаються;
- можливістю вільної навігації (орієнтування) по об'єкту та прилеглою територією.

Вимоги чинних ДБН щодо архітектурної доступності об'єктів фізичного оточення і послуг для МГН, зокрема ОЗІ, є обов'язковими до врахування при розробці технічних завдань і проєктно-кошторисної документації, здійсненні капітальних ремонтів, реконструкцій та нового будівництва.

Зазначені вимоги ДБН є обов'язковими до виконання і при здійсненні поточних ремонтів (робіт, які передбачають заміну та модернізацію конструктивних елементів будівлі) – зокрема в частині заміни меблів, дверної та віконної фурнітури, облаштування поручнів, елементів освітлення, засобів безпеки, орієнтування, отримання інформації при користуванні середовищем (тактильних елементів доступності, тактильних смуг, тактильних інформаційних покажчиків, візуальних елементів доступності, аудіопокажчиків) тощо.

Здійснення реконструкції об'єктів соціальної інфраструктури має відбуватися із суворим дотриманням вимог чинних ДБН, зокрема:

- ДБН В.2.2-13-2003 “Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди”;
- ДБН В.2.2-18:2007 “Заклади соціального захисту населення”;
- ДБН Б.2.2-5:2011 “Благоустрій територій”;
- ДБН В.2.2-40:2018 “Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення”;
- ДБН В.2.2-3:2018 “Заклади освіти”;
- ДБН В.2.2-4:2018 “Заклади дошкільної освіти”;
- ДБН В.2.2-9:2018 “Громадські будинки та споруди. Основні положення”;
- ДБН В.2.3-5:2018 “Вулиці та дороги населених пунктів”;
- ДБН В.2.2-16-2019 “Культурно-видовищні та дозвілльві заклади”;
- ДБН В.2.2-10:2022 “Заклади охорони здоров'я. Основні положення”;
- ДБН В.2.2-5:2023 “Захисні споруди цивільного захисту”;

Цими нормами, серед іншого, передбачено:

- при новому будівництві – облаштування усіх входів і виходів з будівлі, в тому числі евакуаційних, врівень з землею, без влаштування ґанку;
- контрастне маркування усіх скляних поверхонь (дверей, перегородок, панелей);
- при реконструкції – встановлення нормативних пандусів та/або підйомних пристроїв;
- запровадження засобів безпеки, орієнтування та отримання інформації, у тому числі для осіб із порушеннями зору та слуху, зокрема – встановлення тактильних табличок з інформацією про заклад, влаштування тактильних смуг та встановлення мнемосхем для спрощення орієнтування осіб з порушенням зору;
- облаштування понижених інформаційних стійок та касових вікон на об'єктах, де надаються послуги населенню;
- облаштування доступних для МГН споруд цивільного захисту населення.

Реконструкція та капітальний ремонт об'єктів благоустрою, вулиць та доріг у населених пунктах має включати серед іншого:

- використання твердих покриттів та безфаскових елементів мощення при облаштуванні пішохідних шляхів рекреаційних зон, тротуарів, прилеглих територій житлових будинків та об'єктів соціальної інфраструктури;

- влаштування попереджувальних та направляючих тактильних смуг на пішохідних шляхах;
- встановлення аудіопоказчиків на пішохідних переходах зі світлофорним регулюванням;
- облаштування понижень на пішохідних переходах та/або піднятих пішохідних переходів.

ДБН охоплюють як нове будівництво, так і реконструкцію, капітальний ремонт і реставраційні роботи, передбачаючи вимоги до забезпечення доступності будівель і споруд за рахунок впровадження широкого спектру елементів доступності та розумного пристосування - від заміни дверної фурнітури, встановлення пандусів та облаштування універсальних кабін у вбиральнях до запровадження системи тактильних і візуальних елементів доступності для забезпечення вільного орієнтування у просторах та приміщеннях.

Далі пропонуємо алгоритм покрокових дій для впровадження безбар'єрності в громаді, враховуючи всі вимоги інклюзивності та забезпечення доступності на кожному етапі реалізації. Це своєрідне "меню", перелік заходів за різними напрямками безбар'єрності, що сформований на основі Національної стратегії безбар'єрності і може бути використаний для розроблення й наповнення МЦП з безбар'єрності та щорічних ПСЕР.

1. Розробіть МЦП з безбар'єрності та План заходів з її реалізації

МЦП має передбачати розвиток безбар'єрності у громаді за шістьма напрямками, враховувати особливості громади та сприяти реалізації Стратегії розвитку громади.

[Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад "Розробка місцевих цільових програм органом управління освітою"](#)

[Основи розробки місцевих цільових програм \(посібник для держслужбовців\)](#)

План заходів з реалізації МЦП має включати конкретні заходи з підвищення доступності та забезпечення безбар'єрності за шістьма напрямками

Приклади МЦП та Планів заходів з їхньої реалізації:

[Програма створення безбар'єрного простору в Ірпінській міській територіальній громаді на 2023-2025 роки](#)

[План заходів з виконання Програми створення безбар'єрного простору в Ірпінській міській територіальній громаді на 2023-2025 роки](#)

[Міська цільова програма «Рівність» на 2023-2025 роки \(м. Одеса\)](#)

[План заходів на 2024 - 2025 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року у Чорнухинській селищній раді](#)

[План заходів на 2023-2025 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року на території Новоборівської селищної ради](#)

2. Розробіть План сталої міської мобільності з урахуванням принципів інклюзивності та сталої міської мобільності

[Стала мобільність у громадах: рекомендації щодо відновлення](#)

[Настанови з розробки та виконання плану сталої міської мобільності](#)

[План сталої міської мобільності м. Житомир](#)

[План сталої міської мобільності Львова](#)

[План дій з реалізації Плану сталої міської мобільності Львова до 2024 року](#)

3. Створіть дієву інституцію з безбар'єрності, яка буде координувати процес. Це може бути:

- Відповідальна посадова особа або підрозділ ОМС.
- Місцева рада безбар'єрності, до складу якої входять представники громадських організацій, активісти та ОЗІ. У разі створення ради обов'язковим є включення до її складу якомога більшої кількості представників громадського сектору (ГО, активісти, представники спільнот ЛЗІ, громадські діячі тощо) та ЛЗІ, що готові долучитися до роботи

Приклади рішень про призначення відповідальної особи з питань безбар'єрності:

[Медвинська громада \(Київська область\)](#)

[Березівська громада \(Сумська область\)](#)

[Баришівська територіальна громада \(Київська область\)](#)

[м. Умань](#)

[м. Яремче \(Івано-Франківська область\)](#)

Приклади рішень про утворення місцевої Ради безбар'єрності:

📄 [м. Славутич](#)

📄 [м. Тернопіль](#)

📄 [м. Овруч](#)

📄 [Городківська сільська територіальна громада
\(Вінницька область\)](#)

📄 [м. Звягель](#)

📄 [Методичні рекомендації зі створення місцевих рад
безбар'єрності. Посібник для громад](#)

4. Щоб створити безбар'єрне середовище, слід регулярно перевіряти доступність своїх об'єктів і послуг. Для збору актуальних даних про стан доступності у громаді необхідно проводити "аудити безбар'єрності", тобто обстеження на предмет доступності для МГН:

- Пішохідних шляхів, тротуарів та зупинок транспорту.
- Об'єктів соціальної та іншої громадської інфраструктури (заклади освіти, охорони здоров'я та культури, спортивні споруди, ЦНАПи та будівлі органів місцевого самоврядування тощо).
- Громадських просторів та об'єктів благоустрою (парки, сквери, пляжі, інші рекреаційні зони).

Застосовуйте [Постанову Кабінету Міністрів № 537, яка регулює порядок моніторингу та оцінки безбар'єрності.](#)

Також корисним у цьому процесі може стати [Гід з безбар'єрності](#).

5. Після проведення обстежень зібрані дані потрібно проаналізувати та систематизувати.

Інституція з безбар'єрності (наприклад, місцева рада безбар'єрності або відповідальний підрозділ ОМС) має:

- Виявити основні бар'єри та визначити пріоритетні заходи з їхнього усунення.
- Розробити детальний план усунення бар'єрів з прорахунком кошторисів.

Розроблений план усунення бар'єрів має бути включений у:

- щорічні ПСЕР
- МЦП з безбар'єрності строком не менше ніж на 3 роки.

Ці плани повинні враховувати бюджетні ресурси громади та залучати додаткові фінансування через гранти та інші позабюджетні джерела.

6. Впровадити рішення для забезпечення відкритості та інформування мешканців громади:

- Розмістіть достовірну інформацію про доступність об'єктів на офіційних сайтах громади та комунальних установ.
- Створіть розділ «Безбар'єрність» на веб-сайті громади з результатами обстежень та планами усунення бар'єрів. Приклад розміщення інформації про обстеження об'єкта:

[Нехворощанська громада \(Полтавська область\)](#)

[Станишівська територіальна громада \(Житомирська область\)](#)

- Додавайте дані про стан доступності на:

[Всеукраїнську мапу доступності «Місто без меж: Україна»](#)

 [яка адмініструється ГО «Лун. Місто»](#)

 [Чеклісти для заповнення](#)

- Проводьте громадські слухання з питань облаштування елементів доступності на об'єктах громадської інфраструктури, в багатоквартирних житлових будинках, на вулицях та в рекреаційних зонах,
- Органовуйте обговорення проєктів капітального будівництва та реконструкції об'єктів громадської інфраструктури, впровадження публічних та соціальних послуг у громаді, впровадження громадських обговорень планів розвитку громадського транспорту та запровадження послуг з пасажирських перевезень у громаді
- Розробіть інструменти зворотного зв'язку (гаряча лінія, спеціальні форми на сайті) для отримання відгуків про виявлені бар'єри та алгоритми їхнього оперативного усунення.

7. Внести зміни до чинних правил благоустрою громади або прийняти нові з акцентом на вимоги доступності.

- Передбачити у місцевих правилах благоустрою розділ щодо забезпечення умов для безперешкодного доступу Лзі та інших МГН до об'єктів фізичного оточення у громаді
- На основі чинних ДБН, зокрема ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення», розробити місцевий стандарт доступності. Цей стандарт може бути додатком до правил благоустрою та стане довідковим документом для архітекторів, проєктантів та виконавців будівельно-ремонтних робіт.
- Приклади правил благоустрою*, що включають питання доступності:

 [Уланівська територіальна громада \(Вінницька область\) - «Розділ 11. Створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з інвалідністю»](#)

 [Володимир-Волинська міська територіальна громада - «10.2. Вимоги до пристосувань територій для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення»](#)

 [м. Одеса](#)

 [Авангардівська селищна рада \(Одеська область\)](#)

 [м. Хуст](#)

* у деяких з наведених прикладів вживається застаріла термінологія

8. Для сталого розвитку безбар'єрного середовища важливо забезпечити пріоритетність та стабільне фінансування заходів, спрямованих на підвищення доступності об'єктів інфраструктури.

- Першочергово доцільно виділяти кошти на облаштування елементів доступності та засобів розумного пристосування, які дозволяють зробити середовище комфортним і безпечним для всіх мешканців, включаючи МГН.
- До кошторисів будівництва, ремонту та експлуатації об'єктів громадської інфраструктури слід включати матеріали та обладнання, що відповідають вимогам ДБН з інклюзивності, принципам універсального дизайну та кращим практикам доступності. Це включає використання якісних елементів, які забезпечують фізичну доступність і відповідають сучасним стандартам, сприяючи створенню інклюзивного простору в громаді.

9. Проводьте навчання та заходи з підвищення кваліфікації у сфері доступності та принципів універсального дизайну для посадових осіб профільних структурних підрозділів органів місцевого самоврядування

- Співпрацюйте з профільними громадськими організаціями та фахівцями у сфері доступності - вони допоможуть ефективно та якісно організувати освітні тренінги з питань безбар'єрності
- Поширюйте серед працівників апарату органів місцевого самоврядування навчальні матеріали, посібник та публікації, присвячені питанням доступності та універсального дизайну

[«Довідник безбар'єрності»](#)

[Освітній серіал «Держава без бар'єрів»](#)

[Онлайн-курс «Безбар'єрна грамотність»](#)

[Новий освітній простір. Безбар'єрність \(інформаційний посібник\)](#)

[Посібник «Безбар'єрність у реабілітаційних відділеннях»](#)

[Методичний посібник «Універсальний дизайн в медичних закладах»](#)

[Методичний посібник «Безбар'єрність та інклюзивність в роботі Центрів надання адміністративних послуг»](#)

[Спочатку людина. Онлайн-курс про безбар'єрність у закладах охорони здоров'я](#)

[Курси з інклюзивності на платформі EdEra](#)

[Довідник з відбудови міст](#)

☰ [Методичні рекомендації «Тактильні смуги – доступність відкритих громадських просторів для людей із порушеннями зору»](#)

☰ [«Універсальний дизайн у громаді: простір, предмети, інформація та послуги»](#)

☰ [Посібник «Дослідження доступності міських просторів»](#)

☰ [Методичні рекомендації по безбар'єрності в освіті](#)

☰ [Методичні рекомендації щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах вищої освіти](#)

☰ [Путівник зі створення Центрів життєстійкості](#)

☰ [Посібник: Мистецькі школи: доступне освітнє середовище](#)

☰ [Посібник: Мистецькі коледжі: доступне освітнє середовище](#)

☰ [Методичні рекомендації для мистецьких закладів: Анкета аудиту архітектурної доступності](#)

☰ [Міжнародні та національні стандарти організації підтриманого проживання](#)

[Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування](#)

[Типова загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації «Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії»](#)

10. Запровадьте механізми заохочення до забезпечення доступності

- Для стимулювання громадян, підприємств та організацій усіх форм власності важливо розробити ефективні механізми заохочення до впровадження заходів з підвищення доступності. Одним із таких підходів є впровадження спеціальних відзнак за високий рівень доступності, які вручаються установам, організаціям та підприємствам під час урочистих заходів. Такі відзнаки слугують не лише мотиватором, а й показником соціальної відповідальності.
- Крім того, необхідно запровадити схеми співфінансування проєктів, спрямованих на покращення доступності, що дозволить залучити додаткові ресурси та сприяти реалізації інклюзивних ініціатив. Важливу роль відіграє співпраця з місцевими громадськими організаціями, які можуть допомогти в розробці та впровадженні програм грантової підтримки проєктів, спрямованих на підвищення доступності в громаді.

11. Проводьте роз'яснювальну роботу серед суб'єктів прийняття управлінських рішень (посадових осіб місцевого самоврядування, керівників комунальних закладів і підприємств, перевізників, фізичних осіб- підприємців) щодо необхідності забезпечення безбар'єрності

- Організуйте інфосесії для ознайомлення з нормативними вимогами і стандартами
- Поширюйте рекомендації та кращі практики забезпечення доступності на об'єктах різного функціонального призначення

[Альбом безбар'єрних рішень](#)

[Довідник «Гостинність без бар'єрів»](#)

📄 [Онлайн-курс «Безбар'єрність у галузі гостинності»](#)

📄 [Методичні рекомендації для суб'єктів, які провадять туристичну діяльність, фахівців туристичного супроводу щодо надання інформації в доступних для осіб з інвалідністю форматах](#)

📄 [Методичні рекомендації у сфері відновлення муніципальної інфраструктури «Інклюзивне відновлення та розвиток муніципальної інфраструктури»](#)

Як забезпечити безбар'єрність транспорту?

---

1. Для створення доступного та безпечного транспортного середовища необхідно впровадити прозорий механізм контролю за дотриманням вимог законодавства щодо обладнання транспортних засобів для маломобільних груп населення. Важливо, щоб приватні і комунальні перевізники забезпечували відповідність своїх транспортних засобів стандартам доступності. Для цього до умов конкурсів на надання послуг пасажирських перевезень необхідно включати положення про обов'язкову адаптацію транспортних засобів для перевезення осіб ЛЗІ.
2. При публічних закупівлях транспортних засобів важливо додавати вимоги щодо доступності у технічні специфікації, забезпечуючи наявність спеціального обладнання, яке сприятиме безперешкодному користуванню транспортом.
3. Інформування пасажирів є ключовим аспектом забезпечення якісних послуг. Потрібно надавати інформацію про права пасажирів на доступний транспорт, а також про обов'язки перевізників щодо надання послуг з урахуванням потреб МГН.
4. До посадових інструкцій водіїв слід включати обов'язки щодо використання допоміжного обладнання та надання допомоги пасажирам з числа МГН. Водії мають володіти навичками коректної комунікації та взаємодії з ЛЗІ, що досягається за рахунок організації та проведення відповідних освітніх заходів.
5. Для підвищення кваліфікації працівників транспортної сфери рекомендується використовувати посібник

 [«Організація та реалізація процесу надання фізичного супроводу та допомоги на транспорті пасажирам з інвалідністю», що містить методичні рекомендації та практичні інструкції.](#)

6. Такий підхід дозволить забезпечити, що всі перевізники дотримуються вимог доступності, а водії мають необхідні знання для надання допомоги, створюючи безпечне та комфортне середовище для всіх пасажирів.

Окрім того, слід подбати про:

- Облаштування виділених паркувальних місць для транспорту Лзі;
- Облаштування безбар'єрних зупинкових комплексів (павільйон з укриттям від опадів, місця для сидіння, тактильні смуги на посадковій платформі, доступний формат подання інформації про назву зупинки, графік руху та маршрути тощо);
- Виключно низькопідлоговий рухомий склад та наявність відкидних пандусів або підйомників (в тому числі, в автобусах малого класу);
- Наявність в салоні спеціально відведеного місця для користувачів крісел колісних та осіб з дітьми у дитячих візках;
- Система озвучування зупинок в салоні (візуальна та звукова інформація про зупинки, щоб пасажери могли заздалегідь підготуватися до виходу з транспорту);
- Впровадження доступної та зручної системи оплати проїзду;
- Наявність доступних для пасажирів кнопок сигналізації про необхідність зупинки, розміщених на висоті 0,85-1,2 м від підлоги транспортного засобу;
- Посадові інструкції для водіїв, що включають вимоги щодо під'їзду впритул до посадкової платформи та порядку коректного надання допомоги маломобільним пасажиром (зокрема, розкладання пандуса для користувачів крісел колісних);
- Навчання водіїв та контролерів правилам коректної комунікації та надання допомоги маломобільним пасажиром.

Як забезпечити безбар'єрність надання адміністративних послуг?

---

1. Облаштування виділених паркувальних місць для транспорту Лзі;
2. Безбар'єрний простір вздовж всього шляху клієнта, облаштований згідно вимог ДБН (прилегла територія, пішохідні шляхи, вхідна група, коридори та проходи, інформаційна стійка, місця надання послуг, вбиральня, термінали самообслуговування тощо);
3. Інформаційна доступність, яка включає зручні та доступні формати подання інформації, в тому числі – для орієнтування на об'єкті;
4. Навчання працівників правилам коректної комунікації в процесі надання послуг громадянам.

 [Методичний посібник “Безбар'єрність та інклюзивність в роботі Центрів надання адміністративних послуг”](#)

Як забезпечити доступність сфери охорони здоров'я?

---

1. Облаштування виділених паркувальних місць для транспорту Лзі та місць висадки/посадки маломобільних відвідувачів;
2. Безбар'єрний простір вздовж всього шляху пацієнта, облаштований згідно вимог ДБН (прилегла територія, пішохідні шляхи, вхідна група, коридори та проходи, реєстратура, палати, санітарно-гігієнічні приміщення, приміщення харчування тощо);
3. Інформаційна доступність, яка включає зручні та доступні формати подання інформації, в тому числі – для орієнтування на об'єкті;
4. Навчання працівників правилам коректної комунікації в процесі надання послуг громадянам.

Як забезпечити доступність сфери соціального захисту?

---

1. Облаштування виділених паркувальних місць для транспорту Лзі; безбар'єрний простір вздовж всього шляху клієнта, облаштований згідно вимог ДБН (прилегла територія, пішохідні шляхи, вхідна група, коридори та проходи, інформаційна стійка, місця надання послуг, вбиральня, термінали самообслуговування тощо);
2. Інформаційна доступність, яка включає зручні та доступні формати подання інформації, в тому числі – для орієнтування на об'єкті;
3. Навчання працівників правилам коректної комунікації в процесі надання послуг громадянам

Як забезпечити доступність освіти?

Освітня безбар'єрність є важливою складовою загальної стратегії інклюзивності громади, яка забезпечує рівні можливості для всіх мешканців. Важливо, щоб кожна людина, незалежно від своїх потреб, мала доступ до якісної освіти та могла реалізувати свій потенціал. Розробка освітньої безбар'єрності повинна охоплювати не лише фізичну доступність закладів, але й створення інклюзивного середовища, адаптацію навчальних матеріалів та забезпечення підтримки учасників освітнього процесу. Нижче наведено ключові напрямки, які громада має впроваджувати для забезпечення освітньої безбар'єрності.

Університет третього віку

Слід створити Університет третього віку як платформу для навчання та соціальної взаємодії людей старшого віку. Це дасть змогу старшим мешканцям громади брати участь у різноманітних освітніх програмах, підтримуючи активний спосіб життя та підвищуючи якість життя через освітню діяльність. Варто популяризувати таку ініціативу через інформаційні кампанії, залучаючи місцевих мешканців до участі в освітніх заходах.

[Концепція діяльності Університетів третього віку](#)

[Положення про університет третього віку](#)

Інклюзивна освіта

Рекомендуємо забезпечити інклюзивне середовище в усіх закладах освіти, використовуючи сучасні методики, діагностичні інструменти та обладнання для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Слід впроваджувати принципи універсального дизайну, які забезпечують доступність освітнього процесу для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних потреб.

Методичні рекомендації щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах дошкільної освіти

Універсальний дизайн в освіті. Посібник для педагогів

Посібник «Новий профтех. Путівник з ремонтних робіт у закладах професійної освіти»

Варто розвивати мережу **інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ)**, які надаватимуть підтримку дітям з ООП та їхнім родинам, забезпечуючи діагностику освітніх потреб та супровід під час навчання. Слід організувати навчання для педагогів, вихователів та працівників ІРЦ з метою підвищення їхньої кваліфікації у роботі з дітьми з ООП.

Методичні рекомендації щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти

Добірка посібників для педагогічних працівників, які працюють з учнями з особливими освітніми потребами

Створення ресурсних кімнат у закладах загальної середньої освіти. Методичні рекомендації

Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі

Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку

Підтримка сімейних форм виховання

Рекомендуємо популяризувати сімейні форми виховання для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, через консультації, інформаційні буклети та спеціальні заходи для потенційних прийомних батьків.

[Буклет «Сімейні форми виховання»](#)

Дистанційне навчання

Слід використовувати сучасні технології, щоб забезпечити доступність навчальних матеріалів для всіх учасників освітнього процесу, а також активно популяризувати дистанційне навчання як гнучкий спосіб здобуття освіти для тих, хто не може навчатись наживо.

[Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації](#)

[Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник](#)

Адаптація освітніх матеріалів

Слід забезпечити всебічну доступність навчальних матеріалів для учнів з порушеннями зору, слуху та інтелектуального розвитку. Рекомендуємо використовувати шрифт Брайля для друкованих матеріалів, а також створювати електронні версії з функцією озвучення. Варто включати спеціалізовану літературу та використовувати асистивні технології, такі як електронні лупи, програми для читання тексту, відеоматеріали з субтитрами та/або перекладом жестовою мовою. Для підвищення доступності навчальних ресурсів варто створити окремі бібліотечні фонди, які міститимуть адаптовану літературу, зокрема аудіокниги та книжки зі збільшеним шрифтом.

Варто забезпечити харчову безбар'єрність у закладах освіти через моніторинг харчових потреб дітей з різними дієтичними вимогами та популяризацію здорового харчування серед учнів і батьків.

Слід забезпечити доступність гуртожитків, бібліотек, актових залів та інших місць дозвілля для всіх учасників освітнього процесу. Варто

створити комфортні умови для взаємодії учнів, вчителів та батьків, організовуючи тренінги та спільні заходи.

📖 Методичний poradnik «Як створити центр антидискримінаційної освіти в школі»

📖 Навчально-методичний посібник «Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами»

📖 Нотна система Луї Брайля як основа ефективного навчання дітей з порушеннями зору в мистецькій школі: практично-методичні рекомендації

Рекомендуємо впровадити систему моніторингу задоволеності учасників освітнього процесу, щоб постійно вдосконалювати якість освітніх послуг. Варто створити систему збору та аналізу даних щодо кількості ЛЗІ та людей старшого віку для планування заходів з підвищення доступності освітніх послуг.

Слід проводити регулярні тренінги та семінари для педагогів, які працюють з дітьми з ООП, з метою підвищення їхніх знань у сфері інклюзивної педагогіки. Варто використовувати навчальні посібники та новітні підходи для забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини.

📖 Навчальний посібник «Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя»

📖 Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи»

📖 Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Посібник

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами: методичні рекомендації

Рекомендуємо розробити інформаційні кампанії, спрямовані на популяризацію принципів безбар'єрності та підвищення обізнаності мешканців громади щодо інклюзивної освіти. Варто організовувати просвітницькі заходи у школах та університетах, що сприятимуть розвитку толерантності та культури прийняття серед молоді.

Для фізичної доступності освітніх закладів слід подбати про:

- Облаштування виділених паркувальних місць для транспорту Лзі та місць висадки/посадки маломобільних здобувачів освіти;
- безбар'єрний простір вздовж всього шляху здобувачів освіти, облаштований згідно вимог ДБН (прилегла територія, пішохідні шляхи, вхідна група, коридори та проходи, інформаційна стійка, класні кімнати та інші навчальні приміщення, вбиральні, приміщення харчування тощо);
- забезпечення доступності басейнів (підйомник), переодягальнь, душових кімнат, фізкультурно-спортивних приміщень, бібліотеки тощо;
- інформаційна доступність, яка включає зручні та доступні формати подання інформації, в тому числі – для орієнтування в просторі закладу освіти; облаштування приміщень, призначених для сенсорного розвантаження (сенсорних кімнат);
- використання природної кольорової гами у дизайні навчальних приміщень, ігрових зон та майданчиків;
- використання меблів та обладнання з універсальним дизайном;
- навчання працівників правилам коректної комунікації та допомоги Лзі в процесі надання освітніх послуг;
- використання освітніх матеріалів в альтернативних форматах (шрифт Брайля, аудіозапис, електронний формат, збільшений друк тощо);
- забезпечення доступності усіх функціональних зон закладів освіти, зокрема навчально-виробничої, навчально-дослідної та житлової (гуртожитки) – за наявності.

Як забезпечити доступність дозвілля?

---

1. Облаштування інклюзивних дитячих ігрових майданчиків у парках, у просторах рекреаційних об'єктів, біля об'єктів соціальної інфраструктури тощо. При облаштуванні інклюзивних дитячих ігрових майданчиків передбачати ігрові зони для дітей різного віку, обладнаних відповідно до вікових особливостей користувачів, та передбачати стенди з правилами поведінки й безпеки, а також використання природної кольорової гами при облаштуванні інклюзивних дитячих ігрових майданчиків;
2. Організація у просторах рекреаційних об'єктів «доріжок здоров'я» з різноманітним обладнанням, що передбачає можливість користування відвідувачами різного віку та з різними особливостями здоров'я;
3. Облаштування прогулянкових маршрутів та велоінфраструктури у просторах рекреаційних об'єктів;
4. Встановлення доступних засобів для орієнтування та екологічної освіти у просторах рекреаційних об'єктів (вказівники, пілони, таблички тощо);
5. Використання твердих покриттів та безфаскових елементів мощення при облаштуванні пішохідних шляхів у рекреаційних зонах;
6. За наявності водних об'єктів – облаштування доріжок з твердим покриттям, доступних спусків у воду, доступних майданчиків (платформ) для споглядання природи та/або рибальства.

Як забезпечити безбар'єрність громадських просторів?

---

1. Використання твердих покриттів та безфаскових елементів мощення при облаштуванні пішохідних шляхів у громадських просторах;
2. Встановлення доступних засобів для орієнтування у громадському просторі (вказівники, пілони тощо);
3. Встановлення вуличних меблів універсального дизайну – зокрема, зі спинкою та підлокітниками;
4. Забезпечення місць для сидіння з природним затіненням та укриттям від опадів;
5. Організація майданчиків для безпечного виходу домашніх тварин.

Як забезпечити доступність вулиць та доріг територіальної громади?

---

1. Використання твердих покриттів та безфаскових елементів мощення при облаштуванні пішохідних шляхів;
2. Встановлення доступних засобів для орієнтування у вуличному просторі (вказівники, пілони тощо);
3. Облаштування безбар'єрних пішохідних шляхів (тротуарів) шириною не менше 1,8 м (у стиснених умовах – не менше 1,2 м);
4. Облаштування понижень бордюрного каменю на переходах та/або піднятих пішохідних переходів;
5. Забезпечення озвучення світлофорів на пішохідних переходах; кнопки для світлофорів, які прості у використанні та доступні для МГН; облаштування тактильних смуг на пішохідних шляхах та переходах; встановлення правил розміщення літніх майданчиків (терас) закладів громадського харчування, що забезпечують збереження безбар'єрного пішохідного шляху на тротуарі шириною не менше 1,8 м.

Як забезпечити доступність житлових будинків?

---

1. Забезпечення доступності захисних споруд цивільного захисту відповідно до

 [ДБН В.2.2-5:2023 “Захисні споруди цивільного захисту”.](#)

2. Облаштування безбар'єрних пішохідних шляхів, що сполучають прибудинкову територію з прилеглими вуличними просторами та зупинками громадського транспорту;
3. Використання твердих покриттів та безфаскових елементів мощення при облаштуванні пішохідних шляхів на прибудинковій території;
4. Облаштування безбар'єрного простору в межах прибудинкової території; освітлення тротуарів повинно бути однорідним, рівномірним та достатньо яскравим для виявлення всіх потенційних перепон у навколишньому середовищі. Забезпечення посилення освітлення у зонах короткотривалого відпочинку, поблизу ґанків, сходів та пандусів.
5. Облаштування виділених паркувальних місць для транспорту Лзі;
6. Облаштування інклюзивних дитячих ігрових майданчиків в межах прибудинкової території;
7. Встановлення доступних засобів для орієнтування у районах житлової забудови (вказівники, пілони тощо);
8. Облаштування доступних горизонтальних та вертикальних комунікацій у житлових будівлях (вхід врівень із землею, ліфти, дверні проходи тощо); - оснащення житлових будівель рівномірним та достатньо яскравим освітленням для виявлення всіх потенційних перепон у навколишньому середовищі;
9. Забезпечення при плануванні квартир можливостей вільного пересування для маломобільних мешканців та організації доступних санітарно-гігієнічних приміщень;
10. В разі меблювання квартир – врахування принципів універсального дизайну, ергономіки та кращих практик доступного помешкання.

Як забезпечити доступність культурних послуг?

---

1. Організація достатньої кількості місць для сидіння, зокрема у музеях;
2. Забезпечення безбар'єрності у музеях, галереях, виставкових просторах вимагає впровадження кращих практик доступності, зокрема:
  - Експозиція повинна забезпечувати доступність змісту на багатьох інтелектуальних рівнях і транслювати його по декількох каналах чуттєвого сприйняття.
  - Експозиції повинні контекстуально та тематично включати життєві історії осіб з інвалідністю.
  - Експонати повинні бути візуально доступними для всіх відвідувачів.
  - Найбільш важливі для теми виставки експонати слід зробити доступними для тактильного вивчення (артефакти, репродукції, моделі) та/або доповнити аудіо-описом.
  - Експонати не можна розміщувати у місцях, де вони можуть стати джерелом небезпеки для відвідувачів.
  - Схема циркуляції відвідувачів по виставковому простору повинна гарантувати безпеку, доступність та функціональність та для всіх відвідувачів.
  - Циркуляційний маршрут повинен бути чітко визначений, добре освітленим, зрозумілим та передбачуваним.
  - Меблі: усі експозиційні шафи повинні забезпечувати рівну доступність для людей низького зросту, користувачів крісел колісних та осіб, що стоять; в експозиційному просторі слід передбачати місця для відпочинку (сидіння) – тверді стільці або лави висотою з підлокітниками та спинкою.
  - Кольорові рішення інтер'єру повинні забезпечувати його передбачуваність, зручність та безпечність. Зокрема, стіни, підлога, експонати, виставкове обладнання та меблі повинні бути контрастними.
  - Слід подбати про доступність вбиральні – обладнати універсальну кабінку згідно з вимогами згаданих вище ДБН.

3. інклюзивність театральних вистав та інших перформативних заходів забезпечується шляхом:
- Забезпечення фізичної доступності простору – від входу в будівлю та фойє до шляхів руху, облаштованих місць у глядацькій залі та доступної вбиральні;
  - Субтитрів, що виводяться на встановлені у залі екрани або на екрани мобільних пристроїв глядачів завдяки спеціальному програмному забезпеченню. У Британії вже експериментують з доповненою реальністю (AR) для титрування за допомогою смарт-окулярів.
  - Аудіо-опису;
  - Організації перекладу жестовою мовою;
  - Встановлення індукційної петлі, яка передає підсилений звуковий сигнал на слухові апарати глядачів з порушенням слуху;
  - Надання інфрачервоних навушників-приймачів;
  - Організації «розслаблених» вистав, тобто вистав, спеціально модифікованих для глядачів з інтелектуальними та сенсорними порушеннями, зокрема розладами аутистичного спектру – знижується гучність, спрощуються складні зміни освітлення, а актори попереджають аудиторію про несподівані звуки. Часто у залі залишають увімкненим світло, а глядачам проводять екскурсію театром перед показом, щоб вони ознайомилися з фізичним оточенням театру, звикли до нього.

Як забезпечити економічну безбар'єрність?

Забезпечення економічної безбар'єрності є важливим кроком до створення інклюзивної та прозорої економіки, де кожна особа, незалежно від її фізичних чи соціальних особливостей, має рівні можливості для розвитку та працевлаштування.

Досягти цього можна через:

1. Підвищення рівня підприємницької культури серед молоді, жінок, осіб старшого віку та ЛЗІ шляхом проведення у громаді інформаційних кампаній та поширення навчальних матеріалів у доступних форматах

 [Основи підприємництва: Навчальний посібник для здобувачів професійної \(професійно-технічної\) освіти](#)

Розвиток молодіжного підприємництва:

 [Курс креативне мислення: підручник](#)

 [Курс креативне мислення: робочий зошит](#)

2. Підвищення рівня фінансової грамотності та управлінських навичок серед вразливих категорій населення у громаді, зокрема шляхом адаптації програм підвищення фінансової грамотності та підприємницької культури для сприйняття інформації особами з порушеннями зору, слуху, інтелектуального розвитку, ментальними порушеннями

 [Національна стратегія розвитку фінансової грамотності](#)

 [Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник](#)

3. Створення у громаді програм супроводу для започаткування власної справи вразливими на ринку праці групами населення
4. Створення у громаді платформи для консультацій щодо підприємницької діяльності та професійного розвитку, а також надання послуг на добровільній та безоплатній основі
5. Впровадження у громаді просвітницьких ініціатив для роботодавців та колективів щодо прийняття на рівних колег будь-якого віку, статі та з будь-якими особливостями здоров'я

 [Практичні інструменти для компаній \(базові аспекти роботи з ветеранами\)](#)

 [Офісна та дистанційна робота. Як налагодити співпрацю з ветеранами й ветеранками. Посібник для безпосередніх керівників](#)

 [Виробництво. Як налагодити співпрацю з ветеранами й ветеранками. Посібник для безпосередніх керівників](#)

 [Особливості інтеграції ветеранів та ветеранок у роботи на виробництві. Дослідження](#)

 [Роботи просто неба. Як налагодити співпрацю з ветеранами й ветеранками. Посібник для безпосередніх керівників](#)

 [Особливості інтеграції ветеранів та ветеранок у сферу робіт просто неба. Дослідження](#)

[Як налагодити співпрацю з ветеранами й ветеранками. Посібник для HR та відділу кадрів](#)

[Моніторинг доступності робочих приміщень](#)

[Рекомендації для облаштування фізичного простору під потреби ветеранів/ок з інвалідністю на підприємствах та організаціях](#)

[Відеокурс «Практика» \(про успішну розбудову співпраці з ветеранами-працівниками\)](#)

[IDE: інклюзивність, різноманітність, рівність XXI століття. KPMG Review Magazine #14 \(випуск журналу\)](#)

6. Розвиток у громаді ефективної системи консультування та професійної орієнтації безробітних
7. Забезпечення у громаді ефективного функціонування мережі ясел, дитсадків та інструментів догляду за дітьми, зокрема групи продовженого дня, для забезпечення умов працевлаштування батьків чи опікунів
8. Проведення у громаді інформаційних кампаній щодо популяризації зайнятості та підприємництва серед вразливих на ринку праці категорій для подолання невпевненості та психологічних бар'єрів перед вибором професії чи місця роботи
9. Проведення у громаді інформаційних кампаній та практичних заходів щодо облаштування робочих місць та умов на робочому місці для працівників з інвалідністю, з тимчасовими порушеннями здоров'я та батьків дітей до 6 років, зокрема в органах місцевого самоврядування

[Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2023 р. № 893 «Деякі питання надання роботодавцям компенсації фактичних витрат за облаштування робочих місць працевлаштованих осіб з інвалідністю»](#)

10. Проведення у громаді інформаційних кампаній щодо можливостей отримання підприємствами підтримки на створення робочих місць
11. Забезпечення доступності інформації про вакансії та інші можливості на ринку праці всіма громадянами, включаючи осіб з порушеннями зору, слуху, інтелектуального розвитку, ментальними порушеннями
12. Проведення у громаді інформаційних кампаній щодо практики недискримінаційних описів вакансій та вимог щодо їхнього здоров'я, статі та віку, проведення незаангажованих інтерв'ю та вибору спеціалістів без оцінки особливостей їхнього здоров'я, статі та віку
13. Проведення у громаді інформаційних кампаній щодо популяризації прийняття та недискримінації на робочому місці
14. Організація у громаді механізму моніторингу працевлаштування вразливих на ринку праці категорій шляхом збору даних (опитування, анкетування, проведення фокус-груп за участі роботодавців і громадян з числа вразливих на ринку праці категорій)
15. Створення у громаді умов для стимулювання розвитку дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу
16. Створення у громаді реєстру підприємств, що надають соціальні послуги, працевлаштовують ЛЗІ або забезпечують їхню зайнятість, з якими підприємства можуть укладати договори на надання товарів/ послуг
17. Поширення у громаді практики підтримки працевлаштування в органах місцевого самоврядування як першого робочого місця молоді

Як забезпечити цифрову доступність?

Щоб у громаді не було цифрових бар'єрів, слід подбати про:

1. Забезпечення технічної можливості підключення домогосподарств у сільській місцевості до фіксованого широкосмугового доступу до Інтернету
2. Сприяння підвищенню покриття фіксованого широкосмугового доступу та підключення домогосподарств в комерційно малопривабливій сільській місцевості
3. Проведення комп'ютеризації об'єктів соціальної інфраструктури у громаді (заклади освіти, культури, охорони здоров'я, зв'язку, спорту тощо)
4. Забезпечення підключення об'єктів соціальної інфраструктури та органів місцевого самоврядування до широкосмугового доступу до Інтернету із швидкістю не менше 100 Мбіт/с
5. Забезпечення необхідним програмним забезпеченням та засобами доступу до Інтернету для Лзі, закладів освіти та культури, а також бібліотек та інших об'єктів соціальної інфраструктури в громаді
6. Створення цифрових хабів на базі закладів загальної середньої освіти, ЦНАПів, сільських/селищних рад, старостатів
7. Запровадження обов'язкового навчання соціальних робітників базовим цифровим навичкам для надання підтримки особам старшого віку та особам з інвалідністю

[Освітній серіал Базові цифрові навички для людей елегантного віку. Як користуватися смартфоном та інтернетом](#)

8. Забезпечення відповідності вебвмісту офіційних онлайн-ресурсів органів місцевого самоврядування та комунальних установ міжнародним стандартам веб-доступності (Міжнародним настановам з доступності вебвмісту (WCAG))

[Законотдавче регулювання цифрової безбар'єрності: найкращі європейські практики. Звіт за результатами дослідження](#)

[Настанови з доступності вебвмісту \(WCAG\) 2.1](#)

[Презентація з тренінгу Цифрова безбар'єрність](#)

9. Розроблення спеціальних мобільних застосунків для забезпечення осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, інтелектуального розвитку, ментальними порушеннями доступом до цифрових послуг

Як забезпечити інформаційну доступність

Доступні інформаційні матеріали — запорука того, що з ними можуть ознайомитися всі мешканці та мешканки громади. Інформаційні матеріали мають відповідати таким вимогам:

- матеріали підготовлені одночасно в декількох форматах, наприклад, у друкованій та звуковій формах – як поліграфічний продукт (листівка, плакат, брошура тощо) і як відео- або аудіо-ролик тощо);
- написані у легкому для читання та розуміння форматі;
- зрозумілі та однозначні;
- надруковані або змонтовані з дотриманням критеріїв доступності та універсальності, які наведені нижче.

При підготовці інформаційних матеріалів дотримуйтеся таких рекомендацій (правил спрощеної мови):

- використовуйте зрозумілі всім слова, уникайте використання важких для розуміння скорочень, символів; варто уникати аббревіатур або давати їхню розшифровку на початку тексту. Наприклад, центр надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП)
- не використовуйте фразеологію, метафори, які складно зрозуміти (як-от: дамоклів меч, робити з мухи слона);
- уникайте іншомовних слів, уживайте їх тільки у разі, якщо це справді потрібно за певного контексту, обов'язково пояснюйте такі слова, наприклад: гаджети (телефон, ноутбук);
- за потреби вжити термін або маловідому назву, аббревіатуру, скорочення щоразу вживайте слово або описову фразу, яка допоможе слухачу зрозуміти краще те, про що ви говорите;
- користуйтеся прикладами, короткими та влучними наочними поясненнями;
- використовуйте прості речення (не більше 15 слів, бажано, щоб речення не займало більше, аніж один рядок, для кожної нової ідеї — нове речення);
- вживайте просту пунктуацію;

- уникайте речення із заперечними конструкціями, натомість будуйте думку так, щоб вона мала форму ствердження (до прикладу, фразу «Прожитковий мінімум не може не бути рівним реальній вартості споживчого кошика» краще сформулювати так: «Прожитковий мінімум має впливати із реальної вартості споживчого кошика»);
- уникайте пасивних дієслів і пасивних конструкцій, замінійте їх на активні (наприклад, фразу «програма написана кандидатом» краще подати так: «кандидат написав програму», «програма відображає погляди кандидата на...»);
- Якщо в інформаційних матеріалах використовуються фотографії, додавайте їхній текстовий опис. Він передбачає короткий опис того, що представлено на зображенні. Якщо в матеріалах є серія знімків на певну тематику, то допустимо описати їх одним-двома реченнями, що передають загальний зміст;
- Дублюйте зміст інфографіки текстом.

Готуючи друковані матеріали:

- розділіть інформацію на тематичні блоки, виділіть важливу інформацію контрастним щодо тла кольором і розмістіть її в логічній послідовності;
- стежте, щоб інформаційні блоки містили тільки основну інформацію, не перевантажуйте деталями;
- використовуйте звичні для сприйняття шрифти без засічок (Tahoma, Arial, Helvetica тощо) розміром не менше 14 кеглів, залишайте достатні інтервали, не менше 1 пункту
- використовуйте однотонне тло, не друкуйте текст на зображеннях, фотографіях тощо;
- надавайте перевагу чорним літерам на білому або світлому тлі — текст має бути контрастним;
- уникайте курсиву, підкреслень, написання фраз, текстів повністю великими літерами, спеціальних дизайнів;
- уникайте різнокольорових шрифтів;
- приберіть переноси;
- користуйтеся легкими для розуміння графіками, схемами, надавайте перевагу інфографіці та простим ілюстраціям;
- вирівнюйте тексти за лівим краєм, приберіть абзацні відступи, робіть проміжки між абзацами;
- використовуйте чіткі заголовки, шрифт заголовку не має істотно відрізнятися за розміром і стилем від шрифту основного тексту;
- залишайте поля достатньо великими, щоб сторінка не виглядала перевантажено;

- використовуйте чіткі зображення, розмір яких достатній, аби зрозуміти деталі та необхідні елементи;
- замінюючи кольоровий друк на чорно-білий, простежте, щоб це не вплинуло на зрозумілість зображення.

Готуючи відео- та аудіоматеріали:

Для доступності відео- та аудіоматеріалів для людей із порушеннями слуху:

- до відео додайте переклад жестовою мовою та титри, які можна завантажити;
- доданий до відео переклад жестовою мовою має розміщуватися у правому нижньому кутку відео та займати не менше однієї третини відеоматеріалу;
- для забезпечення якісного перекладу жестовою мовою залучайте перекладачів, атестованих в Українському товаристві глухих (УТОГ), ГО «Перекладачів жестової мови та людей з інвалідністю «Міст», ГО «Спілка перекладачів жестової мови», ГО «Всеукраїнська асоціація перекладачів жестової мови»;
- для аудіоматеріалів надайте стенограми (текстовий варіант).

Для доступності відео- та аудіоматеріалів для людей із порушенням зору:

- використовуйте титри, синхронізовані з відео;
- відеоматеріали мають бути оформлені таким чином, щоб уся інформація, яка передається у кольорі, також була доступною без кольору — це необхідно для осіб із різними порушеннями кольоросприйняття. Щоб перевірити матеріал на доступність, переведіть його в чорно-білий колір і впевніться, що все видно чітко та контрастно;
- переконайтеся, що вся інформації вимовляється чітко та голосно;
- створіть можливість для використання аудіоматеріалів людьми з порушенням зору за допомогою програм для зчитування текстової інформації, таких як NonVisual Desktop Access (NVDA), VoiceOver.

Інформаційна доступність веб-сайтів і соціальних мереж

Готуючи вебсайт або сторінку в соціальній мережі, подбайте про її доступність для всіх, зокрема дотримуйтеся таких рекомендацій:

- проєктуючи сайт, вбудуйте версію для людей із порушенням зору та спеціальні можливості (лупа для збільшення тексту, скрінрідери -

програми для зчитування текстової інформації, навігація клавішами тощо). При розробленні сайту ви можете користуватися вимогами, визначеними для державних органів постановою Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність державних органів»;

- перед запуском залучайте людей із різними видами інвалідності до тестування його на доступність, виправте виявлені недоліки і тільки потім працюйте далі;
- дотримуйтеся правил спрощеної мови;
- дотримуйтеся всіх викладених вище вимог до друкованих матеріалів;
- відео- та аудіоматеріали повинні мати титри та синхронний переклад на українську жестову мову;
- до відеоматеріалів і зображень забезпечте текстовий опис або звукопис того, що відображено на відео, зображенні;
- кожна інфографіка, схема, графіка мають бути продубльовані звичайним текстом, щоб людина незряча чи слабозора могла прочитати її за допомогою програм;
- використовуйте контекстні заголовки, щоб спростити «читання» тексту за допомогою спеціальних скрінрідерів та програм озвучування текстів;
- переконайтеся, що всі PDF-файли доступні для зчитування програмами, або використовуйте альтернативний документ у форматі Word;
- мобільна версія сайту також має бути адаптованою.

Укладено на основі посібника:

[«Як політичним партіям стати доступнішими для виборців з інвалідністю? Рекомендації щодо доступності та інклюзивності передвиборчих кампаній та діяльності політичних партій»](#),

розробленого командою ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ» за авторством Ірини Саранчі, кандидатки педагогічних наук, голови правління ГО «Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток», із залученням експерток ГО «Боротьба за права» і міжнародних експерток.

З метою забезпечення доступності програм у сфері аудіовізуальних медіа слід керуватися:

[Методичними рекомендаціями щодо забезпечення безбар'єрності у сфері медіа.](#)

Як підготуватись до проведення подій?

Онлайн-заходи

Враховуючи все більше використання онлайн-можливостей проведення заходів, важливо забезпечити їхню доступність. Для якісної підготовки та проведення онлайн-заходів потрібно врахувати, зокрема, таке:

- перед початком відео/аудіоконференції уточніть в учасників та учасниць, чи потрібні їм додаткові пристосування для забезпечення доступності;
- запропонуйте учасникам та учасницям переклад жестовою мовою та/або синхронне титрування;
- запросіть атестованих перекладачів і перекладачок жестової мови приєднатися через відеоконференцію;
- заздалегідь надайте матеріали, порядок денний та інші документи у доступних форматах;
- кожен раз, коли ви говорите, назвіться, щоб учасникам та учасницям було легше вас ідентифікувати. Це зручно не тільки для осіб із порушенням зору, а й для інших учасників. Також це допомагає перекладачам жестової мови;
- говоріть чітко та повільно;
- озвучуйте всю графічну інформацію, яку демонструєте на екрані, а також інформацію, яка зазначена в чатах;
- сплануйте додатковий час на запитання та відповіді, намагайтеся давати розгорнуті відповіді на запитання;
- переконайтеся, що платформа, яка буде використовуватися під час проведення заходу, сумісна зі зчитувачами екрану та іншими допоміжними технологіями, наприклад Skype (версія 8), Zoom (разом із CART), GoToMeeting. Кожна віртуальна конференц-платформа має різні функції.

Офлайн-заходи

При підготовці до особистої зустрічі з мешканцями громади варто подбати про доступність і забезпечити можливість участі людей із різними видами інвалідності:

- визначте відповідальну особу, до якої можна звертатися у разі виникнення питань і складнощів при підготовці та проведенні, участі в заході тощо;
- забезпечте засобами індивідуального захисту всіх учасників та учасниць і дотримуйтеся всіх правил безпечного проведення заходів. Пам'ятайте, що ЛЗІ можуть мати ослаблений імунітет, а отже, відносяться до групи ризику, тому вкрай серйозно поставтеся до дотримання вимог безпеки;
- обирайте місце (приміщення, зали) з урахуванням їхньої транспортної та архітектурної доступності. За можливості направте карту місця проведення, схему приміщення та інформацію про доступність. Якщо ви не впевнені, чи обрана локація є доступною, зверніться заздалегідь за консультацією до самих ЛЗІ;
- інформація та матеріали мають бути викладені в простій формі з урахуванням правил спрощеної мови та рекомендацій до інформаційної доступності. Бажано матеріали направити завчасно для ознайомлення;
- підготуйте матеріали в різних форматах (аудіо, відео, друковані матеріали) та відповідно до критеріїв доступності;
- надайте учасникам та учасницям можливість дати зворотній зв'язок стосовно озвученої і викладеної інформації, зокрема й залишити відгук в онлайн-формі (анонімній) щодо доступності заходу;
- забезпечте переклад на українську жестову мову;
- якщо ви організуєте перерву на каву чи харчування, забезпечте умови, щоб особам із фізичною інвалідністю було легко скористатися цим.

Суспільна та громадянська безбар'єрність

Суспільна та громадянська безбар'єрність передбачає забезпечення рівних можливостей участі всіх людей та суспільних груп у житті громад та держави. Вона досягається через:

1. Забезпечення можливостей безбар'єрної участі всіх громадян у суспільному та культурному житті громади, у спортивних та інших громадських заходах

 [Гайд безбар'єрних подій](#)

 [Методичні рекомендації щодо створення і організації функціонування центрів культурних послуг у територіальних громадах](#)

 [Посібник «Центр культурних послуг у територіальній громаді»](#)

2. Забезпечення доступу до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них
3. Формування місцевих стратегій розвитку на засадах інклюзивності та згуртованості
4. Проведення просвітницької кампанії у громаді щодо популяризації у суспільстві культури створення безбар'єрного простору

 [Безбар'єрність — це для всіх. Матеріали проєкту «Захист прав людей з інвалідністю на місцевому рівні» \(ГО «Громадський холдинг «Група впливу»\)](#)

5. Проведення інформаційно-просвітницьких кампаній для посадових осіб органів місцевого самоврядування, колективів комунальних установ і організацій, професійних спільнот та громадськості на всіх рівнях щодо політики безбар'єрності та недискримінації

 [Комунікаційна стратегія з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року](#)

6. Впровадження місцевих програм підтримки та підвищення рівня обізнаності батьків дітей з інвалідністю про інклюзивну освіту та інші доступні для них послуги

 [Інклюзивна освіта. Посібник для батьків](#)

 [Набута інвалідність дитини. Поради батькам і фахівцям](#)

7. Підвищення рівня обізнаності посадових осіб органів місцевого самоврядування, колективів комунальних установ і організацій щодо прав Лзі, універсального дизайну і доступності

8. Розроблення та реалізацію програм залучення молоді до громадянського та політичного життя громади

 [Практичний посібник «Активізація молоді та залучення до діяльності з розвитку громад»](#)

 [Довідник для роботи з молоддю в громадах](#)

9. Проведення інформаційних кампаній для молоді, створення і підтримки розвитку відповідної інфраструктури (бібліотек, суспільних просторів) для громадянської взаємодії молоді

 [Методичні рекомендації щодо створення та організації роботи інклюзивного мультифункціонального коворкінгового простору](#)

 [Посібник «Молодіжні простори в бібліотеках»](#)

 [Практичний посібник «Чотири простори бібліотеки: модель діяльності»](#)

📖 [Посібник «Хоби в Україні: мета, формати, ресурси»](#)

📖 [Покрокова інструкція зі створення коворкінгів](#)

📖 [Путівник зі створення Центрів життєстійкості](#)

10. Інституційну підтримку молодіжних громадських об'єднань та громадських об'єднань осіб з інвалідністю на місцевому рівні

11. Проведення інформаційних кампаній та навчання щодо інструментів участі для молоді та осіб старшого віку для збільшення їхнього залучення до прийняття громадських рішень на місцевому рівні

📖 [Онлайн-курс «Інформаційні кампанії»](#)

📖 [Посібник «Ефективні комунікації для громад»](#)

📖 [Комунікація в громаді: рекомендації для проведення симуляційної гри](#)

12. Інституційну підтримку організацій громадянського суспільства, що займаються захистом прав та інтересів вразливих груп населення, наданням соціальних послуг у громаді

📖 [Посібник «Організації громадянського суспільства як надавачі соціальних послуг»](#)

📖 [Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах](#)

☰ [Посібник «Вдосконалення соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах»](#)

☰ [Методичні рекомендації у сфері соціального забезпечення та соціальних послуг «Механізми забезпечення аутсорсингу соціальних послуг на прикладі соціального замовлення»](#)

13. Розробку та реалізацію місцевих програм з деінституціоналізації та надання соціальних послуг у громаді

14. Формування у громаді системи захисту прав дітей для забезпечення безпечного догляду і виховання кожної дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі

☰ [Посібник «Повноваження об'єднаних громад із питань забезпечення та дотримання прав дитини: розуміння витоків функцій»](#)

Керівництво із впровадження інтегрованих соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах

☰ [Соціальне планування та розвиток послуг](#)

☰ [Соціальне планування та розвиток послуг. Збірка додатків](#)

☰ [Ведення випадку та міжвідомча взаємодія](#)

☰ [Ведення випадку та міжвідомча взаємодія. Збірка додатків](#)

📖 [Посібник «Ведення випадку у сфері захисту дитини»](#)

📖 [Посібник «Дитячі будинки сімейного типу та малі групові будинки»](#)

📖 [Навчально-методичний посібник «Безпечний простір корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів»](#)

📖 [Підтримка батьків та дітей під час війни. Поради із підтримання психічного і фізичного здоров'я, безпеки, харчування, освіти та розвитку](#)

📖 [Ідеї з організації літніх клубів для дітей в громадах з фокусом на інтеграцію дітей-ВПО](#)

15. Забезпечення доступності закладів фізичної культури та спорту в громаді для всіх верств населення

📖 [Спортивні споруди. Інформаційний посібник з будівництва](#)

Чек-лист підготували фахівці Центру експертизи у сфері прав людей з інвалідністю громадської спілки «Ліга Сильних». Центр працює за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України».

Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

Ви можете отримати консультацію експертів Центру щодо впровадження норм безбар'єрності, звернувшись на електронну адресу: inclusion_centre@ls.org.ua, з темою листа «Запит на консультацію».